

DROGE MOND: OORZAKEN EN AANPAK

Hyposialie, of verminderde speekselsecretie, is een frequente aandoening, met als belangrijkste symptoom het hebben van een droge mond (xerostomie). Dit vormt een risico voor allerlei orale en faryngeale problemen, vooral verhoogd risico van cariës en candidose, problemen bij slikken of kauwen, en problemen met gebitsprothesen. Al deze bijkomende problemen kunnen een negatieve impact hebben op de levenskwaliteit. Xerostomie komt frequenter voor bij ouderen (incidentie van 10 tot 40%). In dit artikel wordt aandacht besteed aan de oorzaken en de aanpak van hyposialie.

Oorzaken

De belangrijkste oorzaken van hyposialie zijn: bepaalde geneesmiddelen (zie verder), radiotherapie van hoofd en hals [zie Folia september 2001], en het syndroom van Sjögren. Dit laatste wordt gekenmerkt door een droge mond en droge ogen; bij sommige patiënten is het een gevolg van een auto-immuunziekte zoals reumatoïde artritis. Andere, meer zeldzame oorzaken zijn: AIDS, *graft-versus-host disease* na beenmergtransplantatie, angst en depressie, slecht gecontroleerde type 2-diabetes. Droge mond kan ook optreden in de laatste levensfase, in geval van dehydratie of in de periode na een operatie.

Hyposialie door geneesmiddelen

Geneesmiddelen met anticholinerge eigenschappen zijn de belangrijkste oorzaak van hyposialie. Het gaat onder andere om anticholinergica gebruikt bij blaasproblemen, bij de ziekte van Parkinson of bij astma en COPD (ook via inhalatie), de meeste antidepressiva, bepaalde H₁-antihistaminica (vooral promethazine en difenhydramine), bepaalde antipsychotica (vooral fenothiazines), atropine, butylhyoscinebromide, disopyramide, carbamazepine en oxcarbazepine.

Andere geneesmiddelen die in verband

zijn gebracht met droge mond, zijn: alfa-blokkers, antitumorale middelen, benzodiazepines, bupropion, clonidine, diuretica, guanfacine, methyl dopa, opiaten, protonpompinhibitoren, radioactief jood, sibutramine, tizanidine. Deze lijst is niet exhaustief. De hoge frequentie van droge mond bij ouderen heeft te maken met het feit dat ouderen het vaakst meerdere geneesmiddelen innemen (probleem van polymedicatie), en het meest gevoelig zijn voor ongewenste effecten van geneesmiddelen.

Aanpak

Wanneer hyposialie optreedt als ongewenst effect van een geneesmiddel kan het geneesmiddel gestopt worden, indien dat mogelijk is, of kan eventueel overgeschakeld worden op een geneesmiddel met gering risico van hyposialie. Indien stoppen onmogelijk is, kan getracht worden het dosisschema aan te passen. De dagdosis kan bijvoorbeeld verdeeld worden over meerdere giften in plaats van één gift, waarbij een avonddosis beter vermeden wordt gezien de speekselsecretie 's nachts het laagst is.

Verder is de aanpak gericht op het verbeteren van het comfort van de patiënt en de preventie van orale complicaties.

- Eenvoudige maatregelen zijn: regelmatig water drinken overdag, suikervrije kauwgom, regelmatig de mond bevochtigen. Alcoholische dranken, koffie, sterk gekruid voedsel en mondspoelingen op basis van alcohol moeten worden vermeden. Stoppen met roken is aan te raden.
- In de apotheek zijn verschillende soorten speekselvervangers en mondbevochtigers beschikbaar, o.a. op basis van carboxymethylcellulose, hydroxymethylcellulose of mucine. Deze stoffen zijn verwerkt in kauwgom, oplossingen voor mondspoeling of tandpasta. Ze kunnen gedurende een korte periode verlichting bieden. Speekselvervangers en mondbevochtigers worden bij voorkeur toegepast vóór het slapengaan of vooraleer de patiënt langdurig moet spreken. De beschikbare gegevens laten niet toe een bepaald preparaat als eerste keuze naar voren te schuiven.

Volgende preparaten zijn in België beschikbaar (situatie op 10/11/2009)

- Biotène®
  - o Oral Balance Liquid
  - o Oral Balance Gel
  - o Mondspoeling
- BioXtra®
  - o Bevochtigingsgel
  - o Gel mondspray
  - o Mondspoeling zonder alcohol
  - o Suikervrije kauwgom
  - o Zuigttabletten
- Glandosane® mondspray
- Evodry® mondspray
- Xialine®
  - o Spray
  - o Mondspoeling

- Cholinomimetica zoals pilocarpine stimuleren de speekselproductie, en kunnen gebruikt worden bij het syndroom van Sjögren en bij radiotherapie van hoofd en hals. Pilocarpine is in België niet als specialiteit voor systemisch gebruik beschikbaar, maar kan magistraal voorgeschreven worden (pilocarpinehydrochloride 5 mg per capsule). Terugbetaling is voorzien bij syndroom van Sjögren en bij radiotherapie van hoofd en hals. Voor de terugbetalingsvoorwaarden, zie www.riziv.fgov.be/drug/nl/drugs/magisterial-preparations/pdf/annexe024.pdf (§15)]. Ongewenste effecten als gevolg van cholinerge stimulatie, zijn nausea, braken, zweten, speekselvloed, onwillekeurige mictie of defecatie, bronchospasme, bradycardie en hypotensie.
- Voor anetholtrithion (Sulfarlem S25®) dat gebruikt wordt bij iatrogeen speekseltekort, is weinig evidentie van doeltreffendheid beschikbaar.
- Ter preventie van cariës is een goede mondhygiëne vanzelfsprekend belangrijk [zie Folia juni 2009: “Fluoride ter preventie van tandcariës”].

Enkele referenties

- Guggenheimer J en Moore PA. Xerostomia. Etiology, recognition and treatment. *J Am Dent Assoc* 2003;134:61-9
- Gupta A, Epstein JB en Sroussi H. Hyposalivation in elderly patients. *J Can Dent Assoc* 2006;72:841-6
- Turner MD en Ship JA. Dry mouth and its effects on the oral health of elderly people. *J Am Dent Assoc* 2007;138:15S-20S